

Franz Schubert. El poeta de la música.

per Antoni Sala i Serra

Dins del segle XIX, una de les èpoques culturalment més interessants és la que en el centre d'Europa fou coneguda com a BIEDERMEIER. L'època precedent va ser, més que res, bel·licosa i heroica, protagonitzada per la figura de Napoleó Bonaparte. Ara la succeïa un nou període de pau, de progrés de cada país i de predomini del burgès i romàntic. A causa de la política de Metternich de repressió de les idees liberals i revolucionàries, després del Congrés de Viena, l'esperit inquiet i creador trobà refugi, primordialment, en el domini de l'art. Com més amenaçat es trobava el pensament polític, més s'inclinaven els ciutadans cap al teatre, la música, la pintura i la literatura.

Viena, que era el centre mundial de la música del segle XVIII, esdevingué encara més en aquesta època la cultivadora de la bellesa d'Europa. Els nous conceptes d'humanitat, d'harmonia del pensament i dels ideals propis de la creació artística s'obriren pas en aquella societat políticament reprimida. El poble, cansat dels desastres de la guerra, anhelava el retorn a un règim patriarcal que li donés seguretat i tranquil·litat per fruir els avantatges d'una pau pragmàtica.

El nom de BIEDERMEIER, que enmarcarà tota aquesta època, provenia d'un personatge curiós, sorgit de les poesies còmiques de l'escriptor Eichthodt, que tingueren una gran difusió en el món germànic d'aquell temps, i que aviat fou reconegut com el prototipus del burgès, honrat, bondadós, estalviador, candorós i un xic curt de gambals (el nostre Sr. Esteve). És l'antiheroi dels passats desastres. L'imaginari Biedermeier representarà el símbol d'una època de realitats pràctiques plena de precarietats, de limitacions polítiques i d'estalvi, després del malversament de les guerres napoleòniques i l'empobriment dels països centre-europeus. Reservada l'administració estatal i la política als poderosos, la ment burgesa, creixent en les dificultats i marginada del poder públic, volcà la seva vitalitat, primordialment, vers la cultura. En aquestes condicions neixia l'època del BIEDERMEIER, creant en la societat germànica un nou estil i una nova forma de viure. A les llars, la decoració i els mobles, derivant d'un estil imperi, perden el supèrfu d'ornaments i palesen una inclinació funcional i migrada. Les grans reunions socials, festives i frívoles, es tornen familiars i culturals. Les arts arriben sense limitacions elitistes a les bases sencilles de la població, i la música es beneficia de les melodies i temes del poble. La despesa excessiva és un pecat social, i l'estalvi, l'altra cara, la suprema virtut. Aquesta actitud social s'escamparà ràpidament a tota Europa i tindrà una clara influència en els costums i en la cultura, que en alguns casos ha arribat fins als nostres dies.

Això n'obstant, Viena serà la imatge més simpàtica i alegre d'aquest món germànic

del BIEDERMEIER. El vienès, contradictori, providencialista i frívol, s'adaptarà a les dificultats i a la desaparició de les tradicionals tertúlies polítiques i retornarà a la seva proverbial inclinació per la dansa, el teatre i la música, essent el principal impulsor de l'activitat artística d'una època en què sorgiran els músics Beethoven, Schubert, Lanner, Strauss; els poetes Lenau i Stitger i els pintors Wadmuller, Dannhauser, etc.

FRANZ SCHUBERT (1797-1828), recordat com a poeta de la música, fou en certa manera el fruit més important d'aquesta època i de Viena. La visió comparada de la vida i l'obra de Schubert ens apareix com una terrible contradicció. La seva curta vida (31 anys) va transcórrer als barris humils de Viena i sempre entre els mateixos ambients i cercles d'amics. No es pot pas dir, com d'altres músics, que el procés de creació d'una obra tan important correspongués al protagonista aclamat d'un cercle intel·lectual i social. Schubert era profundament modest, individualista i donat a viure la seva vida sense expectatives; a vegades, totalment aïllat del seu entorn. Tampoc tenia consciència de les seves necessitats materials. Per a ell tot era música, i la seva visió de les coses solament era traduïble en un pentagrama. Es fa difícil pensar que en la seva ment cabés quelcom que no fos música. Igual que Mozart, era com un il·luminat missatger d'una comunió sobrenatural amb la bellesa. Aquest do irresistible era com un força vital incontenible que el menava més i més cap a la creació musical.

La seva biografia explica que, fill d'un mestre d'escola, neix a Viena al barri de Himmelforground, de la parròquia de Lichtenthal, conegut també com a "reialme de les bugaderes", habitat per criades, venedors ambulants croates i gent de diversa procedència. De jovenet demostra la seva innata facultat per a la música. A desgrat del seu pare, la seva carrera el mena cap al Convictori Real i Imperial, on de primer esdevé cantaire i, després, violinista, fins als setze anys. D'aquest lloc en surt amb una bona preparació musical i amb moltes amistats amb artistes que després seran el cercle i el suport de la seva vida. Tots ells formen un grup alegre de poetes, pintors i músics, que durant anys, fins i tot després de la mort d'ell, celebren tertúlies musicals, "les schu-

bertiades", que encara perviuen avui. Per pressió paterna, després d'uns limitats estudis de magisteri, esdevé mestre d'escola, en part per evitar els catorze anys de servei militar, i primordialment per l'interès del seu pare, el qual el volia en aquesta professió. Aquesta serà finalment la causa del trencament de relacions entre pare i fill. Durant tres anys Schubert compagina l'ensenyament de pàrvuls amb la composició de música i les classes que li donava Salieri (el rival de Mozart). No podent sostreure's més a la seva vocació, abandona la llar per dedicar-se plenament a la música. Un cop presa aquesta decisió, i durant els onze anys que li resten de vida, es dedica intensament a la música, però en condicions precàries, per tot de dispeses, habitacions llogades, llars d'amics, i sense diners. Per tal de sobreviure a aquestes condicions, Schubert combina l'ensenyament d'escassos alumnes, la venda de les partitures de les seves cançons i la seva música amb l'activitat de pianista. Amb els seus amics, inseparables, fa excursions, els estius, per les regions d'Àustria-Hongria que li inspiraran els extraordinaris "lieder" que evoquen la bellesa de la natura, la vida camperola i els paisatges muntanyencs.

Igual que Beethoven, somniava sempre amb "l'estimada immortal". Se li atribueixen -tret característic romàntic- enamoraments amb la seva veïna Teresa Grob, la qual va esdevenir la muller d'un forner, i també amb la filla petita del príncep Esterhazy, Carolina, la qual tingué com a alumna un estiu a les propietats de Zelesz, a Hongria. Aquest últim fet, si més no, ha servit d'argument del film de Willy Forts "Volen les meves cançons", protagonitzat per la cantant hongaresa Marta Eggerth. Schubert moria a Viena, als 31 anys, confortat pel seu germà Ferdinand i sense la presència dels seus inseparables companys, que temien el contagi. L'únic que el trobà a faltar aquell dia és el seu mestre de contrapunt Sechter, el qual li donava classes (Schubert reconeixia la seva insuficiència tècnica en comparar-se amb Mozart i Beethoven).

El 13 de Novembre de 1828 Schubert signà un compromís amb la immortalitat. I deixà com a testimoni de la seva vida una extraordinària obra musical de més de 1.500 composicions. Avui és enterrat a Viena, davant el monument a Mozart, i al costat de Beethoven, Brahms, Lanner, els Strauss, etc.

Vista així, la vida de Schubert, sense fets rellevants, sembla anodina. Hi trobem tan sols la música, els cercles d'amics, uns escenaris constants, els barris de Viena Grinzing, i les excursions estivals. Però aquesta visió limitada amaga l'existència d'un Schubert que, des d'un punt de vista artístic i humà, pren una dimensió extraordinària, una amplitud de vivències interiors, una riquesa i una intensitat que configuren una de les per-

sonalitats més interessants de la història de la música. Sense cap dubte, cal apreciar Schubert des del reconeixement de la seva obra musical.

Com a compositor Schubert dona a la seva creació, amb independència dels distints gèneres que conrea, unes característiques marcadament pròpies. La seva obra la configuren, tant en l'aspecte tècnic com en l'expressiu, un sèrie de constants. Hi ha, en primer lloc, el seu extraordinari domini de la melodia. Els crítics han dit que "si la importància d'un músic fos donada per la seva inspiració melòdica, Schubert seria indiscutiblement el més gran que ha existit"; tanta és la qualitat, la facilitat i la vàlua de la seva melodia, possiblement només comparable en aquest sentit amb Mozart.

En Schubert l'efusió lírica, la bellesa, la convicció vocal són suficients per fonamentar la solidesa d'una composició. Fins i tot es pot dir que tota la tècnica schubertiana emprada a les seves obres instrumentals deixa pas en moltes ocasions a la melodia, imprimint a la composició una frescor d'inspiració única. En l'aspecte harmònic, la música de Schubert és encara més singular. La seva habilitat harmònica i, concretament, la seva gràcia en la modulació exerceix un atractiu sorprenent en el joc de la tonalitat. La combinació de la melodia amb la tècnica de modulació utilitzada per aconseguir finalitats expressives és el que dona a la música de Schubert la seva vàlua fonamental. Aquest procediment, base de la seva composició, és el que emprarà amb extraordinaris resultats en tota classe d'obres.

En realitat Schubert era un franc-tirador de la música, un veritable creador solitari. Seguia, però, la tendència "clàssica" i apreciava profundament l'obra de Mozart i de Beethoven. A partir d'aquestes formes tradicionals de la composició, va construir en part la seva obra. Però el tractament que l'hi donà, fruit de la seva llibertat i de la seva independència artístiques, té un sentit totalment singular i nou. Els seus temes tenen reconeguda complexitat i són plens d'imaginació. Schubert estava especialment dotat per a allò que s'anomena **petita forma** i, dins d'ella, per a la cançó, gènere en el qual va ser un extraordinari creador. Quan es dedica a la **gran forma**, assoleix també magnífics resultats, però deixa molts interrogants sobre quina és en concret la seva idea simfònica, car parteix de la típica construcció del "lieder" i no sempre encerta l'estructura convenient. Això mateix li passà amb les òperes.

En molts casos, la seva extraordinària inspiració, tan migrada en molts músics romàntics, desborda la composició, esborrant el que ha de ser la línia principal (leitmotiv) i la unitat temàtica d'una obra extensa com ara la simfonia. No obstant cal no confrontar-lo amb d'altres compositors romàntics que fan de la construcció simfònica un desenvolupament tècnic, quasi científic, d'un sol tema. De Schubert surt sempre un flux continu en el moviment melòdic que omple la seva escriptura de gran varietat i riquesa.

Schubert no inventà el "lieder"; en reali-

tat Mozart i Beethoven ja havien determinat unes regles per a la cançó alemanya, que són les que ignorarà el músic vienès. Aquest seguirà la línia que marcaven precisament músics considerats de menor relleu, com Holzer, Kosebuch i Zalter, els quals tenien un gran sentit de la melodia popular en forma de balada. Schubert unirà aquestes dues tendències i oferirà un nou llenguatge que supera clarament tots els precedents. En el "lieder" de Schubert, el text i la música s'adapten amb tant perfecció que fa pensar que la lletra fou la inspiradora de la música, amb tota la seva intencionalitat emocional, en la recerca de la seva fusió. Per això Schubert dona tanta importància als textos poètics dels seus "lieder", escrits generalment pels seus amics, per bé que les seves preferències anaven vers Schiller, Heine i, sobretot, Goethe, encara que aquest mai no li féu gairebé cabal. Aquestes cançons les cantarà el poble, convertint-les en els "volkslieder" preferits del món germànic, per bé que el seu

extraordinari autor resta molt sovint totalment anònim. Ultra el "lieder", Schubert tingué una gran inclinació vers la composició pianística i, fins i tot, en la seva música de cambra el piano esdevé un gran protagonista. Mitjançant aquest instrument aconseguirà els seus discursos musicals més precisos, concentrats i austers, i a la vegada potser les seves obres més ambiciosos i originals. És una particularitat que es pot comprovar a les sonates, impromptus, moments musicals, etc.

Schubert fou un compositor fecund i prolífic. Malgrat la seva precària i curta vida la seva obra de més de 1.500 composicions comprèn tots els gèneres musicals: òperes, misses, música vocal, litúrgica, d'escena, orquestral, de cambra, de piano, cançons, "lieder", etc. En total formant un espectacular conjunt dels més importants de la història de la música. Per el melòman, seguir el procés d'aquesta creació musical, llegint-la, escoltant-la i repassant la bibliografia, pot representar una deliciosa fruïció intel·lectual. Per uns moments podrà reviuere l'ambient i l'alegria d'aquella Viena lliurada a l'art i a la bohèmia juvenil de les tavernes de Grinzing, les tertúlies del grup d'amics de Schubert i l'evocació dels paisatges, la natura i la vida camperola d'Austria-Hongria en aquell temps. També se li farà present la migrada vida dels artistes de l'època del BIEDERMEIER.

Les últimes creacions de Schubert, entre les quals La Novena Simfonia, anomenada

Radio Grau

**VISITEU ELS SECTORS DE
GAMMA BLANCA
INFORMÀTICA
TV - COLOR - VIDEO - HI-FI
DISCS - COMPACT DISC**

“La Gran”, la Missa Alemanya, el plec de “Lieders” “Die Winterreise” (Viatge d’hivern) i el Trio de Cambra en si bemol major OP 100, representen el moment culminant de l’evolució de la seva música, quan ja la mort el vetlla, vers un subjectivisme senzill i deliciós. La seva ment, tan clàssica es lliurà amb una misteriosa i indefinible inspiració, a tall de comiat, a la creació de les pàgines més belles i pures del romanticisme.

Schubert no fou cap innovador, sinó un compositor clàssic dotat d’una profunda inspiració. Tota la seva obra descansa en la dolçor i la bellesa de la melodia, i en l’originalitat en els canvis de modulació i tonalitat que emprà d’una forma audaç. La seva música fou una exposició constant de les seves impressions i sentiments, descobrint-nos amb ells, una ànima romàntica delicada i sensible. La seva evolució, partint de les normes clàssiques de Mozart i Beethoven, és gairebé imperceptible, per bé que, al final de la seva vida, el seu llenguatge musical pren un caràcter subjectiu que l’apropa més als altres músics romàntics. Per aquest motiu ha estat dit que, diferent al procés genial de Mozart, l’obra de Schubert, com la seva vida, “va quedar truncada en el moment que començava un camí”; camí que ara ens sembla ple d’interrogants sobre el lloc on la seva genialitat l’hauria dut. ●

ORIENTACIÓ DISCOGRÀFICA

Franz SCHUBERT (1797-1828)

SIMFONIES

Primerenques Núm. 1 i 3 EMI J 0673-00389
Maduresa Núm. 8 Incompleta PHILIPS 6851046. Núm. 9 La Gran HELIODOR 89511

OBRA DE PIANO

Recital Alfred BRENDEL Estoig PHILIPS 6747440-8

MÚSICA DE CAMBRA

Quintet “La Truïta” DG 136488
Quintet D 804-D 173 DG 139194
Octeto en fa major DG 1139102
Trio OP 100 IPG 7.188

LIEDERS

Lieders sobre poemes de Goethe Fischer-Dieskau DG 2530229
Lieders sobre poemes de Goethe Faesbaender ELECT. 0065-28969
El Cant del Cigne DECCA LXT 6069
Winterreise (Viatge d’hivern) estoig EMI C151-00756-57
La Bella Molinera Fischer-Dieskau EMI CUB 746

MÚSICA PER BALLE

Rosemunda Klassik CL 570
Minuets i Dances alemanyes DECCA LXT 51 77
Valsos i Landler AMADEO AVRS 6214

MISAS

Missa Alemanya EMI 0063-28425
Missa en mi bemol major PHILIPS 6500330

ÒPERES

Der verjahrte Posten EMI 065-30742 Q
Die Zwillingbruder EMI 0065-28833 Q

Raquel Meller (I)

per Daniel Sanahuja i Capella

Els qui la coneguérem recordem amb anyorança aquells anys vint, en què una dona d’extraordinària bellesa i amb una veu dolça i acariciant ens oferia des de l’escenari un pomell de violetes...

*Llévelo usted señorito
no vale más que un real,
cómprame usted este ramito
pa lucirlo en el ojal...*

Era de caràcter senzill a pesar de la seva extraordinària popularitat i del gran prestigi personal i artístic de què gaudia. Li agradava conversar amb tothom; sobretot si es tractava de temes relacionats amb el “gènere frívol”. Poseïa una gran sensibilitat; per això les seves interpretacions revestien un caràcter tan íntim, que la distingua de les moltes “estrelles” de la cançó que en aquella època actuaven als teatres de varietats.

En els assaigs és on es podia apreciar la seva refinada modalitat d’interpretació, puix a l’ensem que dedicava especial atenció tant a la lletra com a la música, adaptava ambdues al personatge que havia de protagonitzar. Deia: “L’artista, l’orquestra i el personatge han de formar un sol cos, ajustant-se, això no obstant, a l’esperit que els autors imprimen a les seves obres”.

A voltes era difícil d’obtenir aquesta unitat, però amb la seva tenacitat aconseguia resultats sorprenents, que més tard eren premiats pel “respectable” amb llargs i càlids aplaudiments.

Aquest era el seu gran secret: obtenir la màxima perfecció en totes les seves actuacions, les quals acompanyades de la veu suau i melosa que tenia, la feien primeríssima en totes aquelles manifestacions artístiques que durant la seva brillant carrera dugué a terme.

***

Va néixer el dia 9 de març de 1888 al poble de Tarazona. El seu nom de pila era Francesca Marqués i López.

Per necessitats, la família es traslladà a Inestrillas i, més tard, a Tudela, on Raquel fou col·legiala de monges clarisses. A part de l’educació bàsica, hi aprengué labors, idiomes i, sobretot, com a cas excepcional, una fina i correcta escriptura. En conjunt rebé una acurada educació.

La seva tia, sor Maria del Carme, era superiora d’un convent a Montpeller. Interessada que la seva neboda ingressés en el noviciat per tal de prosseguir la preparació per a la promesa dels vots definitius, procurà que es traslladés al convent que ella regia. D’aquesta manera podria influir en la voluntat de la tímida col·legiala i portar a terme els seus propòsits, si bé això no fou possible perquè l’Ordre va destinà la religiosa a Filipines i Raquel hagué de regressar a casa dels seus pares. No obstant això, al convent aprengué a resar i conegué la fe que ja no oblidà en tota la seva vida.

Mentrestant, la família no millorava de posició i decidí traslladar-se a Barcelona on, amb l’ajuda d’uns amics que hi tenien, confiaven poder refer la seva economia escassa que tants sacrificis els havia imposat. Es domiciliaren al carrer de Salvà, del Poble-Sec. El pare fou admès en una fusteria del carrer de Tapioles i la Raquel, per ajudar la casa, entrà com a aprenenta de modista al taller de confeccions per a senyora del carrer de la Tapineria núm. 27 i 29; treball pel qual cobrava dotze pessetes cada setmana.

CAU D’ART SABADELL

Plaça de les Marquilles, 2
Tel. 726 07 35
SABADELL